

Excel

Hvem skal man egentlig afsætte, likvidere eller fængsle, når man gøre oprør mod magten? En Christiansborg politiker? En professor i økonomi? Eller måske en direktør for et multinationalt selskab?

Af : CHRISTIAN MADSBJERG

For to år siden erklærede Tyskland krig mod USA. I efteråret 2002 udtalte den tyske indenrigsminister, at han ikke ville sky nogle midler i sin sag, og at han var parat til at bruge terroristmetoder for at nå sit mål. Sagen var også så kompleks at selv en indenrigsminister kunne fare vild i den. I Tyskland var man på dette tidspunkt en anelse hys over at en række sider på Internet publicerede nazistisk propaganda og opfordrede til at man skulle gøre endnu et forsøg på at få has på jøderne i Europa. Det synes indenrigsminister Otto Schily var så skidt en idé, at han tog sagen i højesteret for at få afprøvet om det ville være et brud på menneskerettighederne at sende sværme af e-mails mod de servere, der opbevarede de problematiske sites. Mængden af e-mails ville kunne gøres så voldsom at serverne ville segne af e-mail forstoppelse. Det havde man set før på andre sider som amazon, ebay og pricerunner nogle måneder forinden. Højesteret var enig med ministeren. Men hvad ingen havde tænkt på var at serverne, der sendte de uheldige beskeder, stod i Nordamerika. At ødelægge fast amerikansk ejendom med et koordineret terrorlignende angreb, var ikke helt amerikanernes idé om samarbejde og gensidig anerkendelse af retsstilling. Så den amerikanske ambassadør måtte fortælle den tyske regering, at de altså ikke burde angribe den amerikanske stat eller noget der bare ligner en amerikansk borger (eller server) uden repressalier. Så der stod en tysk minister og lignede hvad man på amerikansk kalder "big hat, but no caddle". Eksemplet er langt fra enestående. Stort set hver eneste dag kan man uden at gøre sig synderligt umage finde eksempler på hvordan magten i vores samfund er ved at tage en anden form end vi er vant til. Faktisk er der nogen der mener, at vi grundlæggende er ved at ændre den måde vores samfund fungerer på, og at spørgsmålet om hvad magt er helt afgørende er ved at ændre sig fra at være noget fysisk og forståeligt, til noget lagt mere komplekst, globalt og systemlignende. Det lyder mystisk. Men se her: For nogle år siden kom der en film af en dygtig instruktør ved navn Stephen Soderbergh. Den hed Traffic og handlede om hvorledes forskellige former for narkotika nærmest canseragtigt æder sig ind på alle dele af det amerikanske samfund. Soderbergh beskrev i sin film med ufattelig klarhed, hvorledes lederen af den amerikanske indsats overfor colombianske narkotikarteller helt og aldeles må opgive sit forsøg på at få has på indsmuglingen af kokain til USA fordi hans embedsmænd ganske enkelt ikke ved hvad de skal gøre, men ikke mindst fordi hans egen datter falder i og afsløres som heroin misbruger. Staten – i dette tilfælde repræsenteret i lederen af indsatsen mod narkotika – må opgive at kæmpe mod en markant trussel mod landets sundhed og fremtid. Og det er netop pointen. En stat er defineret som en instans der har monopol på den legitime anvendelse af vold. Staten kan – legitimt – udskrive skatter, indkalde folk til hæren og sætte folk i fængsel. Når statens

monopol på vold er truet, er selve fundamentet for retssikkerhed og enhed truet. Det interessante ved både de amerikanske nazisites og filmen Traffic er hvorledes de begge på hver sin måde repræsenterer en ny form for magt. En form for netværksmagt, der er umulig at håndtere for nationalstaten. Ganske enkelt fordi magten har taget en ny form i de seneste 20 år.

For hvem skal man egentlig afsætte, likvidere eller fængsle, når man skal gøre oprør mod magten? En Christiansborg politiker? En professor i økonomi? Eller måske en direktør for et multinationalt selskab?

Næppe nogen af dem. De er nemlig alle sammen til at erstatte, hvis det skulle være. Og ingen af dem udgør egentlig nogen særlig magtfaktor, hvis man tænker over det.

Men sådan har det ikke altid været. I gamle dage var magten mere synlig og håndterlig. Man kunne skyde en kugle i kongen eller præsidenten og så var revolutionen i gang. Hvis man vil lave en revolution i dag skal der mere til. Hvis der i øvrigt overhovedet er nogen der gider at være med.

Magten er noget der flytter sig med tiden. Nogle gange kan man få øje på den og andre gange ikke. Lige for tiden er den for eksempel ikke rigtigt til at få øje på. Men den er der. Et godt trick til at få øje på den er at stille sig selv spørgsmålet: hvem bestemmer hvad der er sandt? Hvem bestemmer om noget er godt, stort, småt, interessant, afgørende, realistisk, utopisk eller måske ligefrem usandt?

I feudalsamfundet var svaret klart. Sandheden blev bestemt af en person. Kongen for eksempel. Hvis kongen døde kom der en ny konge og med den en ny sandhed. Kongen bestemte sandheder som vi i dag betragter som absurde. For eksempel en tro på, at skærsilden er et virkeligt bål.

Hundrede år senere flyttede magten sig. Fra konger, godsejere og præster til demokratiske valgte politikere, som ville skabe et nyt samfund med plads og ret til alle. Sandheden blev defineret i forsamlings-huse og på talerstole. Også dengang blev der fremført rimeligt absurde udgaver af sandheden.

Men magten blev ikke ret længe i forsamlingshuset. Den flyttede sig i stedet til laboratorier, doktorafhandlinger og videnskabelige tidsskrifter. Sandheden blev til noget objektivt. Noget som ikke er til diskussion. Og det påvirkede også den politiske magt. Pludselig var politik ikke et spørgsmål om ideologi og vilje. Men i stedet et spørgsmål om betalingsbalance og renteniveau. I starten af 70'erne blev det populært at retfærdiggøre politiske tiltag med begreber som "den samfundsøkonomiske nødvendighed" hvad enten det handlede om pensionsopsparing, folkeskolen eller ligestilling.

Nu er magten flyttet igen. Den er blevet træt af logik og funktionærer. Nu bliver sandheden ikke bestemt af rationelle argumenter, men af det mærkelige fænomen man kan kalder "den offentlige mening". En politiker kan snart ikke gå toilettet uden en kommunikationskonsulent. Virksomheder bruger flere penge på at pleje virksomhedens omdømme end på at pleje medarbejderne. I en krig er den vigtigste del af hæren ikke soldater, men PR-medarbejdere. Og CNN er blevet et vigtigere våben end atombomber og ubåde. Alle sammen - altså politikerne, virksomhederne og militæret - kæmper om at vinde den offentlige dagsorden. Og våbenet er ikke logik og fornuft men snarere det at kunne fortælle en løgn på en smart måde.

Man savner helt betalingsbalancen.

Nogle sociologer mener i denne sammenhæng at den nye form for magt har netværkets karakter. Netværker af mennesker, der mødes i WTO, EU og andre internationale organisationer. Netværker af virksomhedsledere, der sikrer sine interesser gennem aftaler med andre ledere fra erhvervslivet og i det politiske liv. Man kan spørge sig selv om det i det hele taget er noget nyt? Var de italienske bystater ikke truet af handelsnetværker? Og var voldsmonopoliet i Italien og USA ikke truet af Cosa Nostra og nu af den kinesiske og russiske mafia? Men sagen er nok den, at magten ikke længere bæres af mennesker, men snarere af en logik, der gennemsyrrer alle beslutninger og selve det grundlag hvorpå, der tages beslutninger i det vestlige samfund.

I 1980 udkom en meget indflydelsesrig bog. Michael Porter havde samlet sine arbejder om hvorledes virksomheder konkurrerer og hvorledes konkurrencens natur er og udvikler sig. Bogen, der hedder Competitive Strategy, startede en sand bølge af nye strategiarbejder i virksomheder verden over. Virksomhedsstrategi, der før i høj grad havde handlet om planlægning, blev i udstrakt grad baseret på dybe kvantitative studier af virksomhedens konkurrenceevne og det nye modeord "positionering". I samme periode blev de første personlige computere lanceret med en hidtil uset regnekraft. Det var i løbet af tiåret efter at sammensmeltningen mellem regnearket Excel og den globale management konsulent branche blev udviklet til det den er i dag. Konsulentvirksomheder som McKinsey and Company, Bain og Boston Consulting Group har siden Porters bog udkom raffineret og sofistikeret de kvantitative teknikker i en sådan grad, at der i dag ikke tages beslutninger af en vis størrelse uden af der er foretaget dybe kvantitative studier inden. Disse konsulentvirksomheder har indført logikken i hovedet og i systemerne i alle virksomheder og i dag også i langt størstedelen af den offentlige sektor. Hovedargumentet er, at beslutninger skal tages rationelt og skal basere sig på data. Ingen må tage beslutninger på mavefornemmelser eller intuition, ganske enkelt fordi det ikke er rationelt og effektivt. Det samme gør sig gældende i den offentlige sektor, hvor der skal laves redegørelser for snart sagt alt inden man kan beslutte noget som helst. På mange måder har denne Excel logik optimeret og rationaliseret vores måde at arbejde på, og den måde et samfund producerer. Så meget, at Excel arket i dag er selve symbolet på magt. Noget ganske andet end kongens krop, kunne man mene. Men ikke desto mindre

tilfældet. For kan man bestorme et stykke software og halshugge (eller mere moderat sætte det fra magten) det hvis man er uenig i magtens beslutninger? Kan en stat reagere mod denne form for magt? Og hvorledes reagerer man imod en logik og ikke et folkevalgt menneske eller parti? I hvert fald har hverken indenrigsminister Schily eller Stephen Soderbergh et svar.

Christian Madsbjerg er direktør i designvirksomheden Kontrapunkt. Kontrapunkt har gennem halvfemserne lavet designprojekter for en lang række ministerier, multinationale virksomheder og statsvirksomheder.